

מובא במשנה מקרים בו אדם מזיק לחברו בצורה שונה מנזקים רגילים. המשנה מחלקת בין שוגג למזיד, וזה לשונה (שם נב:):

המטמא, והמדמע, והמנסך, בשוגג - פטור, במזיד - חייב.

כלומר, אדם שמטמא פירותיו של חברו, או מערבב תרומה בתוך פירותיו של חברו, או מנסך לו את היין לע"ז (בין ביד בין בין של גוי). כל אלו נזקים שחייבים עליהם במזיד, אך בשוגג פטורים. המשותף לאלו הנזקים, שהם נזק שאינו ניכר בעין (בשונה מנזקים שמופעים בתחילת מסכת ב"ק עיי' דף ה).

נחלקו האמוראים האם משנה זו מהתורה או מדרבנן? או יותר מדויק, האם מהתורה היזק שאינו ניכר פטור או חייב? וכך לשון הגמרא (שם נג.):

אמר חזקיה: דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד – חייב. מאי טעמא? **היזק שאינו ניכר שמיה היזק**, ומה טעם אמרו בשוגג פטור? כדי שיוודעו. אי הכי, אפילו במזיד נמי! השתא לאוזוקי קא מכיין, אודועי לא מודע ליה? **ור' יוחנן אמר: דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד – פטור.** מאי טעמא? **היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק**, ומה טעם אמרו במזיד חייב? שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו, ואומר פטור אני.

כולם מסכימים שנזק שאינו ניכר הוא מזיק, השאלה אם 'שמיה היזק' כלומר, אם יש לו שם של נזק. אך נחלקו במקור של המשנה:

- א. חזקיה סובר מדאורייתא, והיזק שאינו ניכר נקרא היזק.
- ב. רבי יוחנן סובר מדברי סופרים, והיזק שאינו ניכר לא נקרא היזק.

שיטת חזקיה פותחת בלשון הקודש ולאחר מכן עוברת לארמית "לאוזוקי קא מכיין", ויש לעיין מדוע? עוד יש לשאול את שאלת המפרשים על רבי יוחנן, מדוע המזיק בהיזק שאינו ניכר פטור מהתורה?!

ראשית יש לעיין בשורש המחלוקת בין חזקיה לרבי יוחנן. מו"ר הרב ויצמן שליט"א ישב על המדוכה, וזה לשונו (עיי' במיטב הארץ עמ' 237 והלאה):

"היזק שאינו ניכר שמיה היזק" מדובר בנזק מסוג אחר, בניגוד לנזק ניכר של האדם בשור ששם האדם מחסיר את ממון הניזק ומתוך כך הוא פוגם בבעלותו, בהיזק שאינו ניכר לא החיסרון הממוני פוגע בבעלות אלא חלות הדינים האיסוריים שיצר המזיק – **והמחלוקת האם שינוי המעמד האיסורי משנה את אופי הבעלות.**

כלומר, בבעלות יש שני חלקים: א. בעלות שימושית. ב. בעלות עצמית. אם נפגע הממון באחת מהאופנים הללו אזי יש כאן תוצר של נזק וצריך המזיק לשלם ממיטב. אך כל זה בנזק שניכר לעין, ועל ידי אותו הנזק יש חסרון של ממון שפוגם בבעלות. אך בנידון שלנו, יש חסרון מצד איסור ולא חסרון ממוני, שהרי שלך לפניך! ומה שנחלקו חזקיה ורבי יוחנן, האם שינוי המעמד של החפץ ע"י איסור כמטמא מדמע או מנסך, הוא משנה את הבעלות או לא?

לחזקיה יש שינוי בהיזק שלא ניכר מהתורה, ע"כ חייב בין במזיד ובין בשוגג ככל נזק שאדם מועד בו לעולם. לרבי יוחנן אין שינוי בהיזק שאינו ניכר מהתורה, ע"כ כל החובה היא מדרבנן, ופטור בשוגג- שלא כשאר נזקים.

נראה לענ"ד שכך גם לשון חז"ל "שמיה היזק" שהשם שלו הוא היזק, השם הוא מבטא את העניין המהותי. וכך גם הנידון בהיזק שאינו ניכר מצד גופו, אלא רק מבחינה עצמית מהותית, האם נחשב היזק או לא נחשב היזק.

נראה לענ"ד שחזקיה רואה בהיזק שאינו ניכר, נזק **בחפצא** של הדבר. כלומר, התורה סוברת שהאדם יכול ליצור נזקים שאינם ניכרים, וע"כ הוא צריך לשלם עליהם. אך רבי יוחנן סובר שאין התורה סוברת שהאין היזק שאינו ניכר מצטרף לעולם הנזקים. שהרי כל ממד האיסור הוא בין האדם למקום, ולא שייך שטומאה וניסוך יכנסו בעולם הנזקים שהרי הם עומדים בממד של האדם מול הבורא (בחינת אין אדם אוסר דבר שאינו שלו- מהתורה). אך חכמים גזרו על **הגברא** שיכול להשתמש באותה הופעה בצורה שלילית (שעולם האיסור שייך בבין האדם למקום, ולא לעולם הנזק שדגשו הוא באל"ח).

אולי עפ"י האמור נוכל לבאר את שיטת חזקיה שאומר שאדם מטמא במזיד "לאוזוקי קא מכיין" על כן מודיע לחברו שהיזק לו בהיזק שאינו ניכר. כלומר, **בעולם הנזקים יש סניף של היזק שאינו ניכר, והוא נובע מהפגיעה של הבעלות ע"י עולם האיסור** (אולי דווקא בארמית שהיא שפה שמבטאת את בחי' האחר כלומר, עולם הנזק עיי' שער הכוונות).

שיטת רבי יוחנן כאמור, **אין הפגם של שינוי האיסורי שייך לעולם הנזק.** אך החשש של חכמים שאנשים לא יזהרו ברכושם של חבריהם, ע"כ מדגיש רבי יוחנן שלא יהא כל אחד ואחד מטמא טהרותיו, כלומר **דווקא מטמא שיכול להיות באופן של חוסר זהירות בין בשוגג בין במזיד. אך לא בצורה של נזק מכונן**, ע"כ עסק ריו"ח בטומאה וטהרה ולא בניסוך ודימוע. משום שבעומק אין שייכות של שינוי המעמד של הבעלות באיסור, לארבעת אבות הנזקים.